

Moshe Idel, Golem

Ed. Hasefer, București, 2003. Traducere de Rola Mahler-Beilis.

Prin această lucrare Moshe Idel propune analiza unui motiv pe care-l consideră componenta magică a literaturii mistice evreiești. Demersul lui Idel tinde spre o apropiere a diferitelor sinteze dintre tradiții magice evreiești și neevreiești; astfel că acordă o mai mare importanță “transmiterii subterane” decât a făcut-o ilustrul său predecesor Gershom Scholem. Pentru Idel, istoria Cabalei este mai degrabă dezvoltarea unor idei latente dintr-o epocă trecută, în toată plenitudinea lor într-o etapă ulterioară a evoluției Cabalei. Accentul cade pe analiza acelor practici magice și mistice care au fost folosite și expuse de maeștrii iudaismului.

Moshe Idel prezintă existența a trei categorii de discuții privind crearea unui om artificial: descrierea naturii Golemului, tehnicile care vizau crearea acestuia, crearea de statui animate (străină de tradiția evreiască). Apoi prezintă cele cinci practici de creare a Golemului, dintre care trei sunt de origine așkenază, a patra este cea a lui A. Galante, iar a cincea este cea a lui Abraham Abulafia. Idel

subliniază importanța a patru tehnici considerate fundamentale: a lui Eleazar din Worms, cea din textul anonim *Peulat ha-Iețira*; comentariul la Sefer Iețira din secolul al XVIII-lea, din nordul Franței, precum și versiunea compilată de A. Galante. Din cercetarea lui Idel reiese existența unui aspect demiurgic al magiei și misticii iudaice.

Idel analizează Sefer Iețira, lucrarea despre care spune că a avut o influență covârșitoare asupra descrierilor târzii ale creării Golemului, deoarece majoritatea autorilor medievali și moderni fac referire la ea în problema creării unui antropoid. Ea a avut rolul de “ghid” în demersurile de imitare a acțiunilor lui Dumnezeu. Astfel că în Evul Mediu, Sefer Iețira ajunge să fie validată ca “ghid” care permite în mod concomitent crearea lumii și a omului. Iar dacă la cabaliștii provensali și catalani nu se manifestă un interes deosebit pentru natura și tehnica creării omului artificial, Idel constată interesul destul de ridicat la Abraham Abulafia, care se pare că a formulat o “rețetă” pentru realizarea unei creaturi. Doar că la acesta, Idel observă o reelaborare intelectualistă a unei tehnici și a unui ideal religios din tradiția așkenază, formulat din perspectiva aristotelismului medieval, de filieră maimonideană, având în vedere influența acestuia asupra lui Abulafia.

Este o continuă mutație de la cabaliștii din nordul Europei la cei din Spania și Provence, până în hasidismul polonez. În contextul Renașterii, Moshe Idel subliniază interesul crescut în vederea creării unui antropoid, atât la creștini, cât și la evrei, dar și că, în privința evreilor, tehnica medievală de creare a unui Golem reprezintă răspunsul la magia

ABOUT THE AUTHOR:

Ph.D. candidate, Faculty of European Studies, Babes-Bolyai University, Cluj, Romania. E-mail: pmmoldovan@yahoo.com

astrală și talismanică. Din scrierile lui Iohanan Alemanno, Idel constată o mutație în concepția evreiască despre Golem, iar aceasta pe baza părăsirii căii vechilor tradiții, care puneau accentul pe “gnoza lingvistică”, prin angajarea într-o abordare mult mai complexă din care făcea parte naturalismul arab și vechea magie evreiască.

Din 1480, pentru Idel influența surselor cabalistice asupra cercurilor creștine devine semnificativă; iar interesul creștinilor ca Ludovico Lazzarelli, J. Reuchlin, Cornelius Agrippa din Nettesheim, pentru crearea unui antropoid este semnificativ. Însă la mijlocul secolului al XVI-lea, în Italia, acest interes devine din ce în ce mai atenuat, și se pare că doar Paracelsus nu se va rezuma la repetarea discuțiilor din surselor lor. Privitor la evreii italieni, Idel afirmă că erau mult mai interesați de știință decât cei din afara Italiei. Aceasta conduce la ideea că în cazul Golemului avem de-a face cu un amalgam de magie, știință și mistică, dominant în mediul italian renascentist. Doar că în legătură cu cercetările lui Paracelsus, Idel nu găsește nici o relație între concepția *homunculus*-ului și sursele privitoare la Golem.

În perioada modernă abia în 1674, spune Idel, se face referire la o legendă despre Golem, iar discuțiile hasidice referitoare la acesta sunt într-un număr destul de scăzut. Idel consideră că legendele confirmă ipoteza referitoare la funcția sociologică a documentelor referitoare la Golem din cultura evreiască. Sunt tradiții care vizau atribuirea calității de magicieni unora dintre conducătorii spirituali ai iudaismului, deoarece erau maeștrii ai doctrinei magice și mistice. Absența apariției temei Golemului

este pentru Idel rezultatul acumulării dezbaterilor la această temă. Motivul Golemului nu apare ca un “protest” la adresa iudaismului clasic care este cel ce a contribuit la confirmarea caracterului de excepție al ebraicii, împreună cu cel al conducătorilor religioși. Iar tehnicile despre Golem se întâlnesc cu celelalte practici “anomice”; “noutatea” unor elemente din câteva texte cabalistice reprezintă pentru Idel mai degrabă o re-descoperire a unor tradiții mai vechi, decât “inovații”. Tema Golemului, constată Idel, în cadrul tradițiilor ezoterice, își face apariția în centre diferite, în diverse modalități, iar lucrul acesta este ceea ce numește “ramificare” – ceea ce se întâmplă după o perioadă de gestație și ocultare a unei tradiții unice, ipotetic în faza inițială. Iar dacă ia întreaga istorie mistică evreiască în discuție, Idel constată că în Cabala teosofico-teurgică se evidențiază o “indiferență” la problema omului creat artificial, pe când în Cabala extatică se poate observa dezvoltarea ideii pe două planuri, fie ca una magică, fie ca o tehnică mistică. Iar faptul că legenda și tehnica lipsește din hasidism este pentru Idel semnificativă, deoarece din secolul al XII-lea și până în secolele XIX-XX asistăm la complexul proces de creare a hasidismului, cel care a respins în mod deliberat această legendă datorită caracterului său de tehnică profund anomică.

Lucrarea lui Moshe Idel face ca demersul lui Scholem să fie nu numai un pas mai departe, ci și continuarea într-un mod critic și de re poziționare a subiectului în cadrele sale.